

DPN 5903

Title: कालिकापुराण KĀLIKĀ PURĀṆA

Run. No. 6594

Cat. No.

Micro. No.

Subject युग Purana

Religion: Hindu / Bauddha

Language: Skt. / New. / Nep. / Skt. - New. / Maith. - New. / New. - Nep. /

Size in cms. 33 x 13

Folios 9

Lines (in a page) 11

Compl. / Incompl.

(missing 4-55)
Chapt. / act /

Author / translator

Scribe / donor

Date: NS / SS / VS / KS

Ruler / place

Script: New. / Dev. / Bhuja. / Ran. /

Illus. :

Material: palmleaf / paper / thyasaphu /

Condition: fine / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon :

ॐ श्री गणेशाय नमः ॥
श्री कालिका देव्यै नमः ॥ यद्योगिनि भव मयार्ति विनाशमोक्षं मासाद्यं वर्तित मतीव
विविक्त चित्तं तदु ना युगं हरिपाद सोज युगं माविर्भविक्रम विलीयित भूतुव सिः १

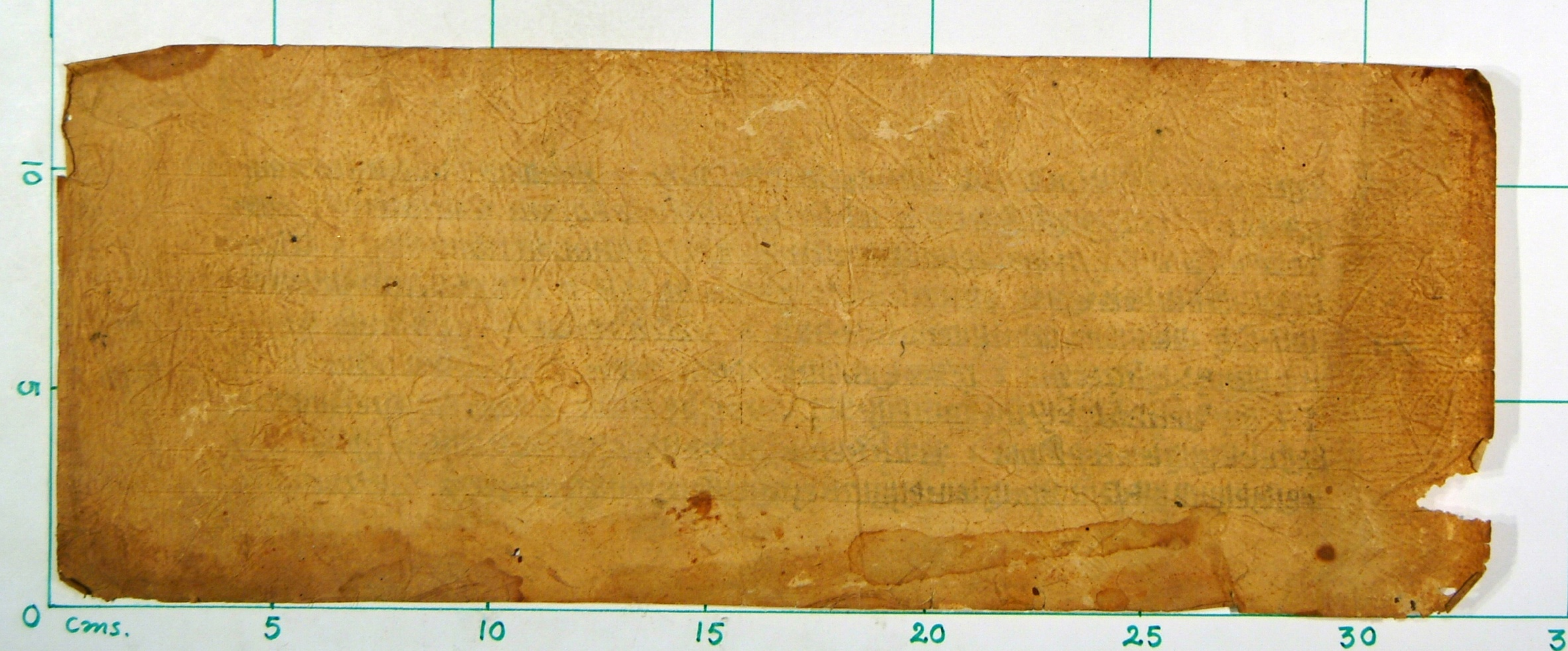
0 cms.

5

10

15

20

का. पु.

रामः

श्रीगणेशायनमः श्रीकालिकार्येनमः यद्योगिभिर्भवभयार्तिविनाशयोग्यमासाद्यवर्तितमतीवविविक्त
चित्तैः तद्धःपुरीतुहरिपादसरोजयुग्ममाविर्भवक्रमविलेधितभूर्भुवःखः १ सापातुवःसकलयोगिजनस्यवित्तैः
विद्यातमिष्वतरणिर्मितिमुक्तिहेतुः यावाज्यजंतुविहरस्यविमोहनीतिमायाविधोर्ज्जुनिषिषुद्धसुबुद्धिहंत्री २ ई
श्वरंजगतामाद्यंप्रणाम्यपुरुषोत्तमं नित्यज्ञानमयंवक्ष्येपुराणंकालिकाक्षयं ३ मार्कण्डेयमुनिश्चष्टिस्थितं हिम
धरातिके मुनयःपरिपप्रक्षुःप्रणाम्यकमठादयः ४ भगवन्सम्पगाख्यातंसर्वशास्त्राणितत्त्वतः वेदान्सर्वा
स्तथासांगान्सारभूतंप्रमथ्य च ५ सर्वदेवेषुशास्त्रेषुयोयोःसंशयोभवत् ससंक्षिन्नस्त्वयावत्सन्सवितेव
तमश्चयः ६ जैवाटकाय्यभवतःप्रसादाद्विजसत्तम निःसंशयावयंजातावेदेशास्त्रेवसर्वशः ७ कृतकृत्यावयं
ब्रह्मस्त्वतोऽधीत्यसमन्ततः सरहस्यं धर्मशास्त्रं यदगादिस्वयंभुवा ८ भूयस्तच्छ्रुतुमिच्छामिहरंकालीपुराकथं
मोहयामासयतिनंसतीरूपेणवेश्वरं ९ सर्वदाध्याननिलयंयमिनंयतिनांवरं कथंसेतोभयामाससंसारविमु

तन्मनो

३

खहरं सतीवाकथमुत्पन्नादहदारासुशोभना कथंहरोमनश्चक्रेदारग्रहणकर्मणि ११ कथंवादहकोपेनत्यक्तदेहासतीपुरा हि
मवत्तनयाजाताभूयोवाकथमागतं १२ कथमर्द्धशरीरंसाऽहरस्मररिपोमुनः एतत्सर्वसमावस्त्वविस्तारेणाद्विजोत्तम १३ नान्यो
स्तिसंशयश्चैत्रालेनैमोनेभविष्यति यथाजानीमविप्रेडतत्कुरुष्वेतदात्मवित् १४ मार्कण्डेयउवाच शृण्वन्मुनयःसर्वेगुह्यागु
ह्यतरं परं पुण्यंभुभकरंसम्यक्ज्ञानदंका लदं परं १५ एतद्ब्रह्मापुरोवाचनारदायमहात्मने पृष्टस्त्वनततःसापिवालिखिल्येभ्यउक्तं
वान् १६ वालिखिल्यामहात्मानस्ततश्चावहिरपुनः यवकीतायमुनयसप्रोवावासितायच १७ असितोमेसमावस्त्वएतद्विस्तरशोदि
जाः अहं वः कथयिष्यामिकथामेतोपुरातनी १८ प्रणाम्यपरमात्मानंवक्रपाणिंजगत्यतिं यक्तावाक्कसरूपायमदमद्यक्तरूपिणे १९
स्थूलायसूक्ष्मरूपायविश्वरूपायवेधसे नित्यायनित्यज्ञानायनिर्विकारायचेतसे २० विद्याविद्यास्वरूपायकलारूपायवेनमः नि
र्मलायौर्मिषाद्वादिहितायविरागिणे २१ व्यापिनेविश्वरूपायसृष्टिस्थित्यन्तकारिणे योगिभिश्चित्यतेयोसौवेदोतात्तांगविन्नकैः
२२ अत्रवत्तःपरं ज्योतिःस्वरूपं प्रणामामितं तमेवाराध्यभगवान्ब्रह्मालोकपितामहः २३ प्रजाःससर्जसकलाःसुरासुरनरादिकाः
सृष्ट्वाप्रजापतीदक्षप्रमुखास्यथाविधि २४ मरीचिमन्त्रिपुलहतथेवांगिरसंकृतं पुलस्त्यं च वशिष्ठं च नारदं च प्रवेतसे २५ भ
गुं वमानसानुजानयथादशससर्जसः तदातन्मनसोजातावारूरूपावरंगना २६ नाम्नासिधेतिविद्यातासायंसंध्यावरंगतिका

अस्तिजायतेवर्द्धतेविपरिणमतेअपस्तीयतेनश्यतिचेतिषडूर्गमः ४

का. पु.

२

५

नतादृशीदेवलोकेनमर्त्येनरसातले ३० कालत्रयेपिभवितासंपूर्णगुणशालिनी निसर्गवारुनीलेनकचभारेणराजते ३१ मयू
रीवविवित्रेणवर्षासुद्विजसत्तमाः आरक्तगौरमलिकमाकर्णात्तंतथालकेः ३२ रेजेसुराधिपधनुश्चारुवालेन्दुसंनिभं प्रफुल्लेनी
लनलिनश्यामलेनयनेद्वयं ३३ वकाशेवकितायास्तकुरंग्याः सदृशंचले निसर्गेवचलेचारुभूयुग्मेप्रवाणायते ३४ मीनांकको
दंडसमेनीलेतस्याद्विजोत्तमाः भूमध्याधोनिभमभ्यादायतप्रांशुनासिका ३५ लावाणानिद्रवतीवललाटान्निलपुष्पवत् तद्व
केशोणपद्माभं पूर्णवंदसमप्रभं ३६ विंवाधरारुणिम्राभिरेजेरगिमनोहरं सौंदर्यलावाणपुणो गपूर्यवदनंपुनः ३७ अभितश्चि
बुकंयातुमुद्यताविवतकुवौ राजीवकुञ्जलाकारोपीनोत्तुंगोनिरत्तरो श्यामास्योतकुवौविश्रामुनीनामपिमोहनो वलिभाजीण
मध्यंमुष्टियाद्यमिवाशुभं ३८ तन्मध्यंददयुः सर्वशक्तितुल्यमनोभुवः तस्याश्चारुयुगंरेजेस्थूलोर्ध्वकरभाजतं ३९ आनमद्वारणाक
रप्रतिममृदुमंथरं स्थूलांबुजाराणां पादयुग्मे सत्यास्मिराजितं ४० अंगुलीदलसंकीर्णकुसुमायुधवाणवत् तां चारुदशनातंत्रीतनुरो
मावलिमृता ४१ सखिदवदनादीर्घनयनोचारुहासिनी चारुकाण्युगाकात्त्रिगंभीरांघडून्नेतां ४२ दृष्टाधातासमुत्थायविंशतया
मासहृदते दक्षादयस्ते स्वशरोमरीयाद्यानुमानसाः ४३ दध्युः समुत्सुका सर्वतो दृष्टावरवर्णिनी किंकर्मीस्याभवेत्स्वैकस्य वावरव
र्णिनी ४४ भविष्यतीति ते सर्वे विज्ञायामासुस्तुकाः एवं विज्ञायतस्तस्य ब्रह्मणो मुनिसत्तमाः ४५ मनसः पुरुषो वल्लुगविभूतो वि

गमः

२

निःसृतः कावनीचूर्णपीताभः पीनोरक्तः सुनासिकः ४४ सुवृत्तोरुकटीजंघोमीलवेल्लितकेसरः लयभूयुगलोलोलः पूर्णवंदनि
माननः ४५ कपाटविस्तीर्णरुदिरामराजिविराजितः शुभ्रमातंगकरवर्णिनीननिस्तलबाहुकः ४६ आरक्तपाणिनयनमुखपादक
रोद्धवः स्त्रीणामध्यश्चारुदंतः प्रमत्तगजबंधनः ४७ प्रफुल्लपद्मपत्रारुः केसरघ्राणतर्पणः कंबुग्रीवोमीनकेतुः प्रांशुर्मकरवाह
नः ४८ पंचपुष्पायुधो वेगीपुष्पकोदंडमंडितः कात्तः कटारुपातेन धमयनयनद्वयं ४९ सुगंधीमारुताभातं शृंगाररससेवितं
तं वीक्ष्य तादृशदत्तमुख्ययामानसाश्चते ५० मरीयाद्यादशततो विस्मयाविष्टचेतसः ओत्सुक्यपरमं जग्मुरापूर्वकारिकं मनः ५१
सवापीवेधसंवीक्ष्य स्वशरं जगतोपतिम् प्राणम्यपुरुषः प्राह विनयानतकंधरः ५२ पुरुष उवाच किं करिष्याम्यहं कस्य ब्रह्मस्तत्र नि
योजय मान्याये पुरुषो यस्मादुचिते शोभते विधे ५३ अविष्मन्नेव यद्योग्यस्थानं पत्नी च वामम तन्मे कुरुष्व लोकेश त्वं स चाजग
तां यतः ५४ मां केण देय उवाच एवं तस्य वचः श्रुत्वा पुरुषस्य महात्मनः हृणो न किंचित्प्रोवाच सुसृष्टावपि विस्मृतः ५५ ततो
मनः सुसंयम्य सम्यगुत्सृज्य विस्मयं उवाच पुरुषे वत्सा तत्कार्यं देशमावहन् ५६ ब्रह्मोवाच अनेन वारुरूपेण पुष्पराशि
श्च पंचभिः मोहयन् पुरुषान् स्त्रीश्च कुरुष्व हिंसदातनी ५७ न देवो न च गंधर्वो न किन्नरमहोरग नासुरो न च दैत्यो वा न विद्याधर रा
क्षसाः ५८ न यक्षानपि शावाश्च न भूतान विनायकाः न गुह्यकान वा सिद्धन मनुष्या न पक्षिणः ५९ पशवो न मृगाः कीटपतंग

का.पु.

३

जलजाश्रये न ते सर्वे भविष्यन्ति न लसाये शरस्य च ६० अहं वा वासुदेवो वा स्थानुर्वा पुरुषोत्तम भविष्यामस्तव वशो किमन्येः प्राणा धा-
 रिभिः ६१ प्रकृतेरूपी जेतुं नो प्रविशन् हृदये सदा सुखहेतुः स्वयं भूत्वा कुरु सृष्टिं सदा तनी ६२ त्वत्पुष्पवाणस्पसदा मुख्यं लक्ष्मणो
 कृतं सर्वेषां प्राणिनां नित्यं मदमोदकरो भवान् ६३ इति ते कर्म कथितं सृष्टि प्रावर्तकं पुनः नामानि वगदिष्यामि यत्ते योग्यं भ-
 विष्यति ६४ मार्कण्डेय उवाच इत्युक्त्वा च सुरश्रेष्ठो मानसानां मुखानि च आलोक्य वासने पद्मे सोपनिशे भवत्सखात् ६५
 इति कालिकापुराणे कामप्रादुर्भावो नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ ॥ ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ततस्ते मुनयः सर्वे तदभिप्राय वे-
 दिनः वक्तुं तदुचितं नाम मरीच्य त्रिमुखास्तथा मुखावलोकनादेव ज्ञात्वा हतात्मन्यतः दत्ताय श्रवणः स्थानं पत्नी वते इदु-
 १ ततो निश्चित्य नामानि मरीचिप्रमुखादिजाः उवुः संगतं मे तस्मै पुरुषाय द्विजोत्तमाः ३ अथ यमुचुः यस्मात्प्रमुखा वेत-
 स्त्वं ज्ञातोऽस्माकं तथा विधेः तस्मान्मन्मथनाम्ना लोके ज्ञेयो भविष्यसि ४ जगत्सु कामरूपस्त्वत्सोमो न हि विद्यते अत-
 स्त्वं कामनाम्ना पिख्यातो भव मनो भव ५ मदनाम्न दनाख्यस्त्वं शोभोर्दपोत्सर्पकः तथा कंदर्पनाम्ना पिलोके ख्यातो भवि-
 ष्यसि ६ त्वदाशुगानो यद्दीर्यं तद्दीर्यं न भविष्यति वेष्मवानो च रोद्राणां ब्राह्मणाणां च तादृशं ७ स्वर्गमर्त्यं च पातालं वल्ल-
 लोके सनातनः तव स्थानानि सर्वाणि सर्वव्यापी भवान्यतः ८ किं वा वाति विशेषेण सामान्येनास्ते समं यत्र यत्र भवेत्प्राणि-

रामः

३

ददर्श दिव्यज्ञानेन प्रवृत्तिं भाविकर्माणाः इदं स्वर्गागतं प्रवेत दालोकपितामहः ८७ तयोर्दोषतयभावस्य कालोऽयं समुपस्थितः अतो लोक-
 हितार्थाय वासं हतस्वहृत्तये ८८ इति निश्चित्य मनसा सावित्री सहितो विधिः जगाम मानसप्रस्थं यत्राभूद्दर्शनत्रयोः ८९ पितामहे
 तत्र याते सर्वसर्वगोऽयुतः नन्दिभृगुप्रभृतिभिः समाजातो वृषध्वजः ९० भगवान् वासुदेवोऽपि ब्रह्मणा परिवर्तितः भक्त्या सोऽपि जग-
 जायः शंखचक्रगदाधरः ९१ स्थितो ब्रह्माहोय तत्रैव स्वयमागतः अथ ते जगतां नाथा ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ९२ नारदं प्रेषयामासु-
 दुतं मेधातिथिं प्रति याहि दुतं नारद त्वं चंद्रभागा कथं गिरिम् ९३ मेधातिथिं समादाय भवानागच्छ दुतं ब्रह्मादीनां वचः श्रुत्वा नारदो
 विदुतं ययौ ९४ मेधातिथिं समानेतुं महाकार्यस्य सिद्धये मेधातिथिं समाभाष्य देवानां वचनैस्ततः ९५ मेधातिथिं समादाय ययौ मा-
 नसपर्वतं सेंडादेवगणाः सर्वे मुनयश्च तपोधनाः ९६ साध्या विद्याधरा यक्षा गंधर्वाश्च समागताः देवाश्च सर्वे देव्यश्च ये देवानुवरा-
 स्तथा ९७ ते सर्वे मानसप्रस्थं याताश्चान्ये च जन्तवः अथ भूते समाजे तु देवानां कमलासनः ९८ मेधातिथिं मुनिं वाक्यमिदमाहेति
 देशयन् ब्रह्मावाच मेधातिथे वशिष्ठाय पुत्री ते चरितव्रता ९९ देहि ब्राह्मण्या विधिना समाजे त्रिदिवौकसां वधूवरत्नमनयोः पूर्व-
 सृष्टं मये वहि १०० हरिणा वाप्यनुज्ञातं कर्म वै तत्समं जसं एवं कृते तव कुले भविष्यति महद्यशः १ हितं व सर्वभूतानां देहि त्वं मा-
 विरक्त्याः ततो ब्रह्मवचः श्रुत्वा सति प्रमुदितो मुनिः २ एवमस्त्विति वाचनत्वात्तात्पर्यं पुंगवान् एषो तु वचनं पुत्रीमादायारुंध-

तीमुनिः ३ ध्यानस्थस्य वशिष्ठस्य देवैः सह जगाम ह गत्वा वशिष्ठनिकटं देवैः परिवृतो मुनिः ४ ब्राह्मणश्रियादीप्यमानं ज्वलंतमिव
पावकं धर्मार्थकाममोक्षेषु धृतबुद्धिं पृथक् पृथक् ५ ददर्श मुनिमासीनं मानसावलकंदरे वशिष्ठमोजस्विदं बालसूर्यमिवोदि
तं ६ अथ पुत्रीमग्रगतं कृत्वा मेधातिथिर्मुनिः वशिष्ठे नियतात्मानं सुवाचारुंधतीपिता ७ ऋषिरुवाच भगवन् ब्रह्मणः पुत्रपुत्री
मेवरितव्रतो दत्तो प्रतिगृह्णातो नाम या ब्राह्मणधर्मतः ८ यत्र यत्राश्रमे ब्रह्मन् स्वक्यानि वसिष्ठसि त्वद्भक्तैर्माभविष्यि वक्ष्ये वा
नुगता तव ९ तत्र तत्रैव मे पुत्री समानव्रतधारिणी पतिव्रता वरारोहा शुक्राष्टाक्षे करिष्यति १० मार्कण्डेय उवाच इति श्रुत्वा व
शिष्ठस्तु मुनेर्मेधातिथेर्वचः दृष्ट्वा समागतो देवान् ब्रह्मविष्णुशिवान् ११ अवश्यमेतद्भावीति निश्चित्य दिवा वसुधा ब्रह्मणः
समता पुत्री तदामेधातिथेर्मुनेः १२ वशिष्ठः प्रक्षिप्य ह वाढमित्युचि वांश्च ह शृणुत पाणिः सा देवी वशिष्ठेन महात्मना १३ यत्पु
ण्ड्रयुगे वसुधायुगं न्यस्य वती सती ततो ब्रह्मा वविष्णुश्च रुद्रश्चान्ये तथामराः १४ विवाहविधिना तौ तु मोदयाम कुरुत्सवैः सा
वित्री प्रमुखा देवो देवाश्चैव दयस्तथा १५ दत्ताद्याः काश्याद्याश्च मुनयो तितपोधनाः उच्यन्ते ब्रह्मवचनादुत्कलं वाजिनं ज
यः १६ मंदाकिनी जलेनाशु स्नापयित्वा मुनेर्विधेः जंबूनं देस्तथा दिव्यैर्भूषणैः सुमनोहरैः १७ वशिष्ठं भूषयाम कुरुत्सवे वारुध
तो सती भूषयित्वा तया तौ तु समाप्य मुनिभिर्विधिं १८ विवाहावभृथं वकुस्तयोर्विधिहरीश्वराः निधाय सर्वतीर्थान् तोतो यजोव

रामः
५६

न देघटे १९ आशिर्वाट करैर्मंत्रैर्गायत्र्याहुपदादिभिः स्वयंतौ स्नापयाम कुरुत्सवैः २० ततो मर्षयश्चान्ये तया दे
वर्षयश्च ये ते सर्वे ऋग्यजुः सामवेदमार्गैर्महासुरैः २१ गंगादिसरिता तौ येश्च कुः शान्तिं तयोर्मुहुः भुवनत्रयसंवारिविमानं व
र्यवर्चसं २२ अव्याहतगतिं ब्रह्मा सतो यं च कर्मंडलुं ताभ्यां दायं ददौ विष्णुर्दुःप्रापं स्थानमुत्तमं २३ यद्गृहं सर्वदेवानां मरीच
यः समीपतः सप्तकल्याणं जीवितं रुद्रः प्रादत्त योर्वनं २४ अदितिः कुंडलपुगे ब्रह्मणानिर्मितं स्वकं ददौ स्वकणी दाक्षश्च पुत्र्यै
भानिथे स्वदा २५ पतिव्रता त्वं सा वित्री बहुला बहुपुत्रतां देवदो वरुणा निधने सैनसमन्दो २६ एवं देवाश्च मुनयो देवाश्च
नोपिये गताः ददुस्तत्र यथा योगं दायताभ्यां पृथक् पृथक् २७ एवं विवाहविधिवत्सोवर्णो मां सावले अरुंधत्या वशिष्ठस्तु मोदमापत
या सह २८ यत्र यत्पतितं तोयं मानसावलकंदरे विवाहावभृथार्थं यथा तथैव धाकृतं २९ ब्रह्मविष्णुमहादेवपाणिभिः समुदि
रितं ततो ये सप्तधा कृत्वा पतितं मानसावलात् ३० हिमाद्रेः कंदरे सानौ शरधौ च पृथक् पृथक् यतो यं पतितं शीघ्रे देवभोग्ये सरोवरे ३१
तनशिघ्रानदी जाता विष्णुना प्रेरिता क्षितिं महाकोषी प्रयति तु यद्धारि पतितं तु तैः ३२ कोशिकी नाम सा जाता विश्वामित्रावतारिता उ
मासे त्रय पतितं तोयं तेन महानदी ३३ कावेरी नाम संजाता कावेरी सरसश्चिता महाकाले सरः श्रेष्ठे पतितं तज्जले गिरेः ३४ हिमाद्रेः पा
थभागे तु दक्षिणोऽधोऽभिधौ गोमती नाम ते जाता नदी गोमदुदीरिता ३५ मेना को नाम यः पुत्रः शैलराजस्य तत्समः यस्मिन् सानौ

न ८

का.पु.
५१

रामः
५१

सउत्पन्नोमेनकोदरतःपुरा ३६ यत्रत्रपतितेतेयेतेनजातामहानदी देविकाख्यामरुदेवधेरितासागरंप्रति ३७ यतोयंसंग
तिकुर्याहंसावतरसन्निधौ तेनाभूत्सरयूःपूर्णानदीपुण्यतमायुभा ३८ यान्यंभोसिमहातोयेखांडवाराणसन्निधौ हिमवत्कं
दश्याभोररायाहृदमध्यतः ३९ इरावतीनामनदीतेर्ज्ञातायासरिहरा एताःसर्वोस्नानपानसेवनैर्ज्ञातुवीयथा ४० फलं
ददातिमर्त्यानांदक्षिणोदधिगाःसदा धर्मार्थकाममोक्षाणांवीजभूताःसनातनाः ४१ महानद्यस्तत्रैवसर्वदादेवभोगदाः एवं
नद्यःसप्तजाताःसदापुण्यतमोदकाः ४२ अरुंधत्यावशीष्ठस्तुविवाहेदेवसन्निधौ एवंविवाह्यसतदावशिष्टस्तामरुंधती ४३
देवैर्दत्तंनदास्थानंविमानेनजगामह ब्रह्मविष्णुमहेशानांवचनामुनिसत्तमाः ४४ विहायसर्वजगतांत्रिभुलोकेषुसर्वदा यस्मि
न्यस्मिन्मुनेयद्वकुर्वाणाभवतितादृश ४५ वेधभागेशरीरंचरुत्वाधोर्मेनियोजयन् विवरत्येवलोकांस्त्रीनप्रमत्तःप्रसन्नधीः
४६ एवंपुरावशिष्टेनपरिणीतात्वरुंधती सहितार्थोयजगतांदेवानांवचनात्पुरा ४७ यददृष्टंग्राह्यान्नित्यमाख्यानंधर्म
साधने सर्वकल्याणसंयुक्तश्चिरायुर्विज्वान्भवेत् ४८ यास्वीशृणोतिसततमरुधत्वात्तथाभिमां पतिव्रतासामूलेहपरजस्व
गमाप्नुयात् ४९ इदंपरंस्वस्त्ययनमिदंधर्मप्रदंपरं आख्यानंसर्वदाकीर्तिर्यशःपुण्यविवर्द्धनं ५० सिवाहंपुंसिजायायः
आदेवावयेत्तथा स्वर्ग्येपुंसवनसिद्धिःपितृप्रीतिश्चजायते ५१ इतिवःकथितंसर्ववशिष्टस्यमहात्मनः अरुंधतीयथाभूता

भार्यावपिपतिव्रता ५२ यस्पवातनयाजातायथोत्पन्नावयत्रव अथब्रह्महरीशानांवचनात्सावतःपति ५३ एतदंसर्वमाख्यातंयुह्यागु
ह्यतरंपरं पुण्यदयापहरणमायुरारोप्यवर्द्धनं ५४ इतिविपुलश्लोघक्षेमकारीतिहासंसप्तसिद्धिदपीहश्रावयेद्योद्विजानां सभवतिकलुषौ
यैहीनदेहंसमेतोमुनिवरसहचर्याप्रेत्यगीर्वाणएव १५५ इतिकालिकापुराणोत्रयःविशेषध्यायः॥ ॥७॥ ॥मार्कण्डेयउवाच ततो
हिमवतःप्रस्थगिरेसिधसरस्तटे उपविष्टमहदेवस्तच्छरोःपश्यदत्तिके १ पुनःपुनःप्रेर्यमाणोब्रह्मणाहरितावसः ध्यानंकर्तुंतत्रमनःस्थिरं
त्वादृढात्मवान् २ आत्मानमात्मनाददुमात्मन्येवविशेषतः ध्यानेप्रविष्टयितेतुतंदृष्ट्वाहुहिनादयः ३ हरेप्रविष्टोमायाख्यातुष्टुवृथतमान
साः माययामोहितोभर्गःसतीशोकाकुलोभृशं ४ विलपत्येषतांतस्मिन्मोहहेतुंजगत्प्रभूं कृत्वाशंभुशरीरानुनिःसार्येणोनिराकुलं ५
शंभुवित्तंकरिष्यामोध्यानासक्तंनिरंजनं यावत्सतीपुनर्देहं गृहीत्वाहरभाविनी ६ भवित्रीतावदेवेषाविशोकोध्यातुनिष्कलं इतिसंयंत्य
मनसाब्रह्माद्यास्तेदिवौकसः ७ योगनिद्रामहामायांस्तेषुमेवंसमारभत देवाउचुः श्रीशक्तिपावनीशांतांपुष्टिमरमनिष्कलं ८ वयंउमोम
हामक्त्यामहदयत्करुणिणी शिवोशिवकरांशुडांस्तूलोस्तुमोपरोपरां ९ श्रुतर्विद्यामविद्याख्यांतीतिमेकाग्रयोगिनी त्वमेधात्वंयतिस्त्वं
हीत्वमेकासर्वगोवरात् १० त्वंदीधितिःसूर्यगतासुप्रपंचप्रकाशिनी यासुब्रह्मांडसंस्थानंजगद्बीजेमुयाजगत् ११ आप्याययतिव्रतादी
स्ताप्रापस्त्वत्वमापगाः यस्यैकःसर्वजगतांप्राणभूतःसदागतिः १२ देवानांव्यआधारःसनेमस्वास्तवांशकः एकविंशारियत्तेजःसर्वत्रैव

समिध्यते ११ तन्मेरूपेजगदीजं वदुधाय च दृश्यते यावत्सलोकपातालसात्तरालगतामदा १४ सात्वेवियत्तमध्ववहिवैष्णोडस्यवसर्वतः अ
 तलाचलवकेणवांछितायाप्रपेवम् १५ जगद्वात्रीलोकमात्रासाचलमाधवीक्षितिः त्वेवुद्धिस्त्वतद्विषयात्वेमाताकुंदसोभेति १६ गायत्रीत्वे
 दमातात्वेसावित्रीसरस्वती त्वेवात्रीसर्वजगतांत्वेत्रयीकामरूपिणी १७ त्वेहिनिडास्वरूपेणप्राणिनोनिर्जरादयः येस्वर्गाद्योकसःसवान्मु
 ख्यन्तीप्रमोहसि १८ त्वेलक्ष्मीःपुण्यकर्तृणोप्राणिनोत्वेहियातना तथानीतिभूतांश्रीश्चमुखदासेषिकीधृतिः १९ त्वेशान्तिःसर्वभूतानां
 कान्तिवन्दस्यगोचरा त्वेधात्रीसर्वभूतानांलक्ष्मीस्त्वविष्णुमोहिनी २० त्वेतत्वरूपाभूतानांपंचानामपिसारकृत त्वेत्रिलोकीमहामायात्वे
 नीतिर्मोहकारिणी २१ संसारवकेस्वारोप्यसर्वभूतंमहेश्वरं भ्रामयन्नस्तिवययासाहंमायामहेश्वरी २२ जयंतीजययुक्तानांहीर्विद्यानीतिरु
 त्तमा जीतिस्त्वसामवेदस्ययंश्चिस्त्वयजुषांहुतिः २३ समस्तगीर्वाणगणस्यशक्तिस्तमोमयीसत्त्वगुणोक्तदृष्ट्या रजःप्रपंचानुभवेकारिणीयावस्तुताक ७
 भव्यकरीहसाहु २४ संसारसागरकालतरंगदुःखनिस्तारकारितरणिश्चितीतिहीना याश्चंगरूपपरपारणकोनिपातविज्ञेयवेगिनिगिरो
 प्रणामासतोवै २५ नासाक्षिवक्त्रभुजवक्षसिमानसेचक्षुषासुखानिविदधातिसदैवजन्तोः निद्रातियातिमुभगाजगतीभवानांसानःप्रसीदन्नुद्धृति
 स्मृतिवृत्तिरूपा २६ सृष्टिस्थित्यन्तरूपायासृष्टिस्थित्यन्तरकारिणी सृष्टिस्थित्यन्तरशक्तिर्यासामायानःप्रसीदतु २७ मार्कण्डेयउवाच योगनिडा
 महामायासंस्कृतेयंतदासुरैः हरस्यहृदयाक्षिप्रंनिःससारतदीजसा २८ विनिःसृतायांमायायांविवेशमधुसूदनः शंभोरक्षःस्वयंतस्यशान्त्यर्थेक्षि

रामः
५८

तदा ३

रूपधृक् २९ विप्रस्यहृदयेतस्यकल्पेकल्पेयथाभवत् सृष्टिस्थितिस्तथेवान्तस्तथादर्शयद्व्युतः ३० यथासतीतस्यजायाभूतायासावयत्सु
 ता तत्सर्वदर्शयामासत्यक्तदेहावसायथा ३१ वहिर्यन्तेतुनिःसारंप्रपंचंराजसंवहुं दर्शयित्वापरंज्योतिर्गतावित्तंतदाकरोत् ३२ त
 तोहरोपितान्सर्वान्प्रपंचान्चीत्यवासकृत निःसारंश्चतदामत्वासारोवित्तंत्यवेशयत् ३३ ब्रह्मादीनांमायादेवानांतेःपरिस्तुता प्र
 तिष्ठात्यवकर्तव्यंतत्रैवान्तर्दधेदुतं ३४ भगवानपिदैकुंठःशंभोश्चित्तंपदेपरे संयमनिःसृतःकायांजाजेवरविमंडलात् ३५ कृतकृत्यास्त
 दादेवाब्रह्मनारायणादयः स्वस्वस्थानंययुःप्रीतियुक्तास्त्यक्त्वाहरं गिरो ३६ ध्यानाशक्तंमहादेवंप्रणम्येन्द्रादयःसुराः विज्ञायमौनिने
 देवंजसुःस्थानंस्वर्कन्तदा ३७ यातेषुदेवदेवेषुकपर्दीवषवाहनः सहस्रदिव्यमानेनदध्योज्योतिःपरंसमाः ३८ ऋषयउचुः कथंमधु
 रिपुःशंभोःप्रविश्यहृदयेजसा कल्पेकल्पेस्थितिसृष्टिंसंयमंवाय्यदर्शयत् ३९ यथाजगत्प्रपंचायराजसाजगतीगताः निसारताक
 यंतेषांदर्शिताकैटभारिणा ४० किंतुसारतरंगद्व्यं परंज्योतिःसनातनं दर्शितंतेनतत्सर्वमावस्वद्विजसत्तम ४१ श्रोतुमिच्छासद्वितेमु
 नीडाद्रुमुत्तमं विस्तारादिदमाख्याहिधर्म्यानिःश्रेयसंपरं ४२ मार्कण्डेयउवाच आदिसर्जमहं वक्ष्येवाराहं द्विजसत्तमाः कल्पेकल्पेय
 थासृष्टिर्वीराहेयादृशीभवेत् ४३ आहिसृष्टिर्दर्शयित्वाप्रतिसर्गंयथाहरिः शंभवेदर्शयामासप्रलयादीन्निबोधत् ४४ निमेषोना
 मकालांगोनेत्रोनेनेषविलक्षितः तैरष्टदर्शभिःकाष्ठाःकाष्ठानांत्रिंशताकला ४५ कलाभिस्तावतीभिस्तुत्तमाख्याःपरिकीर्तितः ४६

का. पु.
५८

का. पु.
५६

गोर्द्धादशभिः प्रोक्तो मुहूर्तस्तैस्त्रिंशता ४६ मानुषां स्यादहोरात्रः पक्षस्तदशपंचव पक्षाभ्यां मानुषो मासः पितृणां तदहर्निशं ४७ रात्रिः
दशभिर्वर्षो देवानां तदहर्निशं कृष्णपक्षः पितृणां तु कर्माद्यं दिवसो मासः ४८ स्वप्नार्थं शुक्लपक्षस्तत्र नीपरिकीर्त्तिता देवानां वदिनं प्रोक्तं घण्टा
सा उत्तरायणं ४९ रात्रिस्वप्नाय देवानां घण्टा मासादक्षिणायने द्वाभ्यां द्वाभ्यां तु मासाभ्यामर्कजाभ्यामृतुः स्मृतः ५० ऋतुभिश्चायनं प्रोक्तं
भिस्तन्मानुषं मासः ऋतुभिर्वत्सरः घट्टिस्तं शृष्ट्वा पृथक् पृथक् ५१ वैत्रादिमासयुगलैः संख्याभेदाद्दिजोत्तमाः वसन्तश्चैत्रवैशाखौ ग्रीष्मौ
श्रौष्टः शुक्लदा ५२ प्राद्वन्नभोनभस्योत्तराश्विनकार्तिकी सहः पौषौ च हेमन्तः शिशिरमाघफाल्गुनौ ५३ षड्भिर्महर्तवः प्रोक्ता यज्ञा
दो विहताः पृथक् चराणां मानेन दशभिर्लक्षैः सप्तभिरुत्तरेः ५४ अष्टाविंशतिसाहस्यै मानं कृतयुगस्य तु संध्याचतुःशतानीह वर्षाणामुत्तराल
तः ५५ संध्याशस्तवतः प्रोक्तस्तदंतर्गत ईप्सितः त्रेताद्वादशभिर्लक्षैर्मानुषैर्वत्सरैर्भवेत् ५६ षड्व्याचसहस्रैश्च संध्यावाक्यशतत्रयं शतत्र
यंतु संध्याशस्तदंतः परिकीर्त्तितः ५७ चतुःषष्टीं सहस्राणि लक्षाणि पृष्टौ प्रमाणातः भवेद्युगं द्वापराख्यं तेषु संध्याशतद्वयं ५८ शतद्वयं
तु संध्याशस्तदंतर्गत इष्यते द्वात्रिंशतु सहस्राणि चतुर्लक्षाणि वैकलेः ५९ सेवत्सरैर्भवेन्मानं संध्येकं प्राप्य तेशतं वत्सराणामेक
शतं संध्याशस्तदन्तरे ६० एवं कृतं च त्रेतावदापरश्च तथा कलिः मानुषेण प्रमाणेन भवेद्युगवतुष्टयम् ६१ त्रिचत्वारिंशतालक्ष्यै
मानं चोत्तरयुगं भवेत् सहस्रैरपि विंशत्या संध्या संध्याशसंयुतं ६२ दैवं दिनं वत्सरेण मानुषेण सदा त्रकं एवं कमगणित्यानुमानुषीये

रामः
५६

श्चतुर्युगैः ६३ दैवं द्वादशसाहस्रं वत्सराणामेककीर्त्तितं दैवं द्वादशसाहस्रैर्वत्सरैर्दैविकं पुगं ६४ तद्वै चतुर्युगं चराणां संध्या संध्याशसं
युतं देवानां तु कृतत्रेताद्वापरादिव्यवस्थाया ६५ न युगव्यवहारोस्ति न च धर्मादिभिन्नता किंतु चानुर्युगे नारं भवेद्देवयुगं सदा ६६
दैविकैकेकसप्तत्यायुगं मेन्वन्तरं भवेत् दैवयुगसहस्रे द्वे वत्सराः स्यादहर्निशम् ६७ चतुर्युगसहस्रे द्वे चराणां मानेन तद्वेत् एकस्मि
न्वास्तद्विसेमनवः स्युश्चतुर्दश ६८ एवं ब्रह्मेण मानेन दिवसे स्तत्रिभिः शतैः सषष्टिर्वत्सरः स्यात्र ब्रह्मो वर्षो नृणां यथा ६९ ब्राह्मे पं
चाशता वर्षैः परार्द्धः परिकीर्त्तितः तदीश्वरस्य दिवसे स्तावती रात्रिरुच्यते ७० शतेन ब्रह्मणो वर्षैः कालः स्याद्विपरार्द्धकः परार्द्धद्वितये तीते ब
्रह्मणः प्रज्ञयो भवेत् ७१ प्रलीने ब्रह्मणि परे जगतां प्राकृतोत्तपः समस्तजगदाधारमयं यत्परात्परं ७२ तस्य ब्रह्मस्वरूपं च दिवा रात्रं च यद्भ
वेत् तत्परनामतस्यार्द्धपरार्द्धमभिधीयते ७३ जगत्स्वरूपी भगवान्परमात्मा स यो व्ययः स्थूलात्स्थूलतमः सूक्ष्माद्यस्तस्मै तमो मातः ७४
न तस्यास्ति दिवारात्रिव्यवहारो न वत्सरः किंतु पौराणिकैः पूर्वैरस्माभिरपि तादृशैः ७५ सृष्टिप्रलयबोधार्थं कल्प्यते तदहर्निशं सदैव
रात्रिः सदिवा सवर्षः सवेद्वेति ७६ सृष्टिकरो हरश्चासविस्वरूपी तु पुरुषः पुराणास्तस्मिन् समस्तं च विभाति तद्वत् ७७ ततो ब्रह्मणि
लीने तु परमात्मनि शाश्वते जगत्सर्वं कमेणैव तदुपत्प्राय गच्छति ७८ ब्रह्मणः शतवर्षात्ते रुद्ररूपी जनार्दनः जगदन्तं स्वयं कृत्वा परमेस्ती
यमेति वै ७९ प्रथमं सविता सर्वं स्थावरं जंगमं तथा तीक्ष्णैः करैः शोषयित्वा जलं सर्वं ग्रहिष्यति ८० शुक्राहस्ता सृष्टा गणाः प्राणि

नः पर्वतास्तथा चूर्णीकृताविशीर्णाः स्याद्विषयवर्षशतेन ८० ततोद्वादशसूर्यस्यारम्भः प्रवलाभृशं अभवद्वादशादित्याजगता
 योपवेहिताः ८१ रस्मीद्वारेण सकलं सूर्यास्ते सवनानिव अदहन् पृथिवीद्यौश्च खेदिनीवोष्मतांगता ८२ ततो विनष्टे सकले स्याद
 रजंगमेतथा आदित्यरश्मितो देवोरुद्ररूपी जनाद्देनः ८३ विस्मृत्य प्रथमं जितः पातालमतले ततः सप्तपातालसंस्थानुना गगं ध्वं
 रसं ८४ देवान् पृथिवीं शेषांश्च जघान वरशूलधृक् एवं स्वर्गे वपाताले पृथिव्यां सागरेषु च ८५ येषां तान् सन्तान् समस्ता जघान स
 जनाद्देनः जाता मुखान् महाबाहुं रुद्रस्तुष्टवान् स्वये ८६ सोऽव्याहतगतिर्गोदं संसारभुवनत्रये यावद्दधं शते वायुर्धमन् भुवनगर्भगः
 ८७ सर्वमुत्सारयामास यत्किं विद्वत्पराशिवत् समस्तं तत्समुत्सार्य जगद्दर्शितं समन्ततः ८८ विवेश द्वादशादित्यान् सवायुर्जवनाधिकः
 प्रविश्य मंडलं तेषां तेजोभिः सह मारुतः ८९ महामेघान् समारेभे रुद्रोऽप्यति योजितः ततस्ते प्रेरिता मेघास्तेन वातेन वेगिना ९० रुद्रोऽप्य
 तिरोऽङ्गापर्यावबुर्धनः समं संवत्तौष्ण्यं महामेघाभिर्नां जनवपो यमाः ९१ केचिद्भूमाः शोणवर्णाः शुक्लाश्चित्राश्च भीषणाः केचिच्च प
 र्वताकाराः केचिन्नागसमप्रभाः ९२ प्रासादसदृशाः केचिर्कोचवर्णा विभीषणाः गर्जन्ते महामेघा वर्षाणां अधिकं शतं ९३ ववर्षस्वीन
 थोलोकाः स्त्रावयन्तो महास्रवाः रथवक्त्रमाणो न धारापातेन वैशिरः ९४ धारासारेण महता घूरितं भुवनत्रये आध्रवस्थानमासाद्यतो
 यराशौ स्थिते ततः ९५ सुमुखादसृजद्बाहुं रुद्ररूपी जनाद्देनः तेनैव वायुना क्षिप्तमिद्यान् संवत्सरान्यत ९६ अव्याहतगतेनाशुविद्ध

का. पु.

रामः

स्ता अभवत्ततः नष्टेषु तेषु मेघेषु जनलोकादिकं पुनः ९७ रुद्रस्त्वावत्सभुवनं च संयामास निर्देयः विद्यस्तेषु समस्तेषु भुवनेषु वि
 शेषतः ९८ विनष्टे ब्रह्मलोके च रुद्रो द्वादशारूपाण्य सगत्वा द्वादशादित्यान् वेगेन महता हरिः ९९ अग्रसञ्चातिज्ज्वालते गर्भस्थे दिवा
 करैः ततो ब्रह्मांडमासाद्य रुद्रकालोत्कोपमः १०० चूर्णीचकार सकलं मुष्टियेषं महाबलः चूर्णीकुर्वन् ब्रह्मांडं पृथिव्यापि विवूर्णितं
 १ तोयानिव समस्तानि सदध्रे योगतो हरिः यद्ब्रह्मांडाद्दहिस्तोये स्थितं पूर्वं समन्ततः २ यद्वाभ्यर्गतं तोयं तत्सर्वं वैकतांगतं एकीभू
 तेषु तोयेषु सर्वेषां पृथुसर्वतः ३ ब्रह्मांडखंडचूर्णैश्च प्लवत्रासीत्स पार्थिवः ततः पृथिव्याः सारं तु गंधं तन्मात्रं कंकमात्रं ४ अंभोजया
 ह सकलं विनिष्ठा पृथिवी ततः पुनः सरुद्रस्तेजोसि गर्भस्थानि स्वकायतः ५ निःसारयामास पुनः पुंजीभूतानि भीषणाः तानि तेजोसि
 सकलं जगद्गुह्यं सर्वतः स्थितं ६ अंतर्वहिश्च ब्रह्मांडात्तेजोयवान्यतो गतं जगद्गतं सर्वतेजो गृहीत्वा सर्वतोऽज्ज्वलत् ७ रोद्रे ब्रह्मांडखंडा
 नितेजो यन्पदं जले दग्धा ब्रह्मांडचूर्णानि तेजोस्युज्ज्वलितानि तु ८ जलेभ्यो रसतन्मात्रं सारभूतं ततोऽग्रहीत् ग्रहीत सारास्तास्वायः
 प्राणश्चास्तेजसा ततः ९ अस्मिन्ष्टासु तैजः प्रविश्यात्सदा गतिः एकीभूतो महाभोगो रूपतन्मात्रमग्रहीत् १० रक्षिते रूपतन्मात्रे ते
 जोसि सकलान्यथा विनष्टानि ततो वायुः प्रवलो भूदवारितः ११ महास्वनं ततो वायुना साद्याग्निरिव ज्वलेन् रुद्रसक्तो भयामास तदा का
 योऽस्वयेततः १२ तेन संकुचमाकाशमग्रहीन्मरुतस्ततः तद्गतं स्पर्शतन्मात्रं ततो नष्टः प्रभंजनः १३ नष्टे वायो ततो रुद्र आकाशात्सा

का. पु.

६१

रमयहीत शब्दतन्मात्रकं तस्मिन् गृहीते विगतं वियत १४ नष्टेतमसिरुद्रो सौ काये वा स्वेतदा विशत ब्राह्मस्तदा कुलं काये निराधारं निराकु
लं १५ विवेश वैष्णवे काये शंखवक्त्रगदाधरे ततः शौरिर्महातेजाः कायं तत्परमौतिकं १६ शंखवक्त्रगदाशार्ङ्गवरासिधरमुच्यतां स्वशक्त्या
संजहाराशुसारमादाय सर्वतः १७ निराधारं निराकारं निसत्त्वं निरवग्रहं आनन्दमयमद्वैतं दैतहीना विशेषतां १८ नष्टूलं न च सत्त्वं यद्वा
न नित्यं निरंजनं एकमासीत्परं ब्रह्म स्वप्रकाशं समन्ततः १९ नाहो न रात्रिर्न भो न पृथ्वी नासीत् तमोज्जोतिरभून्नवायुः श्रोता दिबुद्ध्याद्युप
लभ्य मेकं प्राधानिकं ब्रह्म पुमांस्तदासीत् २० एवं यावत्स्थिता सृष्टिस्तावत्कालमसृष्टिकं आसीदेकपरंतत् ततः सृष्टिः प्रवर्तते २१
प्रकृतौ संस्थितो यस्मात्सर्वस्तन्मात्रसंख्येः अहंकारमहत्तत्त्वं गतो यं प्राकृतौ लयः २२ प्रकृतौ संस्थितो व्यक्तमतीतप्रलयं तु यतः सस्मात्प्रा
कृतसंज्ञो यमुच्यते प्रतिसंख्येः २३ अयं वः कथितो विष्णुः प्राकृताख्यो महालयः आदि सृष्टिं शृणुष्व मोक्षयामा नो मया पुनः १२४ इति
कालिकापुराणे वतुर्विंशोऽध्यायः ॥ ७७ ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ कालो नाम खयं देवः सृष्टिस्थित्यन्तकारकः अविच्छिन्नः सुप्रलय
स्तनभागेन केन चित् १ लयभागे व्यतीते तु सिसृक्षा समजायत ज्ञानस्वरूपस्य तदा परमब्रह्मणो विभोः २ ततः सा प्रकृतिस्तेन सम्पक्कं
जोभिता धिया संक्षुब्धा सर्वकार्यार्थमभूत्सान्निगुणात्मिका ३ यथा सन्निधिमात्रेण गंधः सोभाय जायते मनसो नोषधीर्भूत्वा तथा सो
परमेश्वरः ४ स एव होमको ब्रह्म नक्षोभ्यश्च परमेश्वरः स संकोचविकाशाभ्यां प्रधानत्वेऽपि च स्थितः ५ इच्छामात्रेण पुरुषं सृष्ट्वा

रामः

६१